

Ki volt Kovács J. honvéd?

Kerületünkben minden évben a Gesztenyész kertben lévő obeliszknél, valamint a Pethényi út partoldalában lévő, a rendszerváltást követően – környezetével együtt – teljesen felújított Kovács J. honvéd sírjánál emlékeznek meg a polgárok az 1848–49-es szabadságharc eseményeiről. A hős katoná utónevénél csak a kezdetétűjék vették a vörös márvány sírmelekkébe. Most hosszabb kutatómunka után sikerült megoldani a „J” betű rejtelmét, valamint a „mögötte lévő” katoná halálának körülményeit.

A II. kerületben lévő Szabad Polgári Párt tagjai 1905-ben, Budavár bevételének 56. évfordulóján ünnepi megemlékezést tartottak a Téglá utca (ma: Fényes Elek utca) 18. szám alatt lévő vendéglő nagytermében. Ezt megelőzően a küldöttek a környéken több honvédsírt is megkoszorúztak, melyeknek egyike a Kissvábhegyen, a Városmajor feletti kőbánya-telep mellett található, egy vízmosás partján. A Budapesti Polgári Lövészegyesület az előző évben vörös márvány sírmeleket emelt az addig igen elhanyagolt sír fölé, melyben Kovács János honvéd nyugszik, aki a várat ostromló Görgey tábornok kissvábhegyi, volt főhadiszállásához tartozott, és szolgálat közben érte az osztrákok egyik ágyúgolyója.

Az emlékezők a koszorúk elhelyezése, majd hazafias dalok elénekélése után átvonultak a Rókus-hegyre, és ott, a lövölde mellett, az Alvinczy út és a Bimbó út kereszteződésében lévő kis kápolnában megkoszorúzták Schittenhelm Ede honvédtűzér sírját, mely fölé – a régi fakereszt helyett – szintén a Budapesti Polgári Lövészegyesület állított emlékkövet.

A koszorúzásokat követően a Téglá utcában tartott ünnepi

A Pethényi úti emlékmű

megemlékezésen Lendl Adolf dr. elnök megnyitja után egy túlélő, borszéki Weincziér József főhadnagy érdekes részleteket mondott el a vár ostromáról és visszafoglalásának történetéről. Megemlékezett további két honvédtűzéréről is, akik az ostrom alatt szintén az ő ütegében szolgáltak, és a Kis Kálvárián kaptak halálos találatot.

Az ünnepi beszédet Szomjassy Géza tartotta, méltatva benne a várat elfoglaló honvédsereg hősi harcait. Taksonyi József nagy tetszés mellett szavalt el hazafias költeményeit, majd Seffer László és Kuncezer Gyula adtak tájékoztatást a „hegyekben történt koszorúzásokról” lebonnyolításáról.

Kablich Endre

HARMINCÖT ÉVES A HEGYVIDÉK

„Olvásóink a lapot a magukénak tekintik”

Az idei jubileum alkalmat ad arra, hogy visszatérjünk, miről is írtunk az eltelt idő alatt. Egy, a helyi hagyományok ápolását, a helytörténet kutatását mindig is kiemelten kezelő újság számára, mint a Hegyvidék, az a legtesthezállóbb megemlékezés, ha fellepazza saját múltját. Álljon itt most az 1974–75-ös év.

„Ezt az esztendőt minden szempontból az ifjúságnak szenteljük – úgy, hogy egyben az idősebbeknek is segítünk. Azt akarjuk, hogy a kerületünk sok ezernyi fiataljának életkörülményei jobbak legyenek, mint eddig bármikor is voltak.” Ezeket a gondolatokat Pozsonyi Vilmos, a kerületi tanács elnöke nyilatkozta 1974 elején a Hegyvidék hasábjain, kitérve részletesen az óvoda- és iskolafejlesztésekre, a bolthálózat továbbépítésére, a vendéglátóipar javítására, az iparcikk-ellátásra, a kerületi úthálózat, járdák és közvilágítás korszerűsítésére, a fiatalok egészségnevelésére. A kor szellemének megfelelő optimista jelen- és jövőlátás, a határozott és nagyszabású tervek ismertetése, a tanácsrendszer és a mozgalmi munka megerősödése egyre inkább tükröződött az újság oldalain is.

A továbbra is jelen lévő kulturális, művészeti, helytörténeti híradások, riportok, versek, alkotások mellett mind nagyobb teret kaptak a tanácsügyi beszámolók, a „felszabadulás 30. évfordulójának megünneplése”, a tanács, a Népi Ellenőrzési Bizottság vagy a végrehajtó bizottság munkája, napirendi pontjai.

A kerületi tanács közösséggé végzett munkáját alátámasztandó rendszeres beszámolókat közölt az újság az útkarbantartásokról, az építkezésekről, az intézményi fejlesztésekről, az új tévétoronyról, a járóbeteg-ellátásról, a zöldövezet védelméről, a kerületi KISZ-es fiatalok életéről. A lap gyakorlati biztositott teret „Kerületünk életéből” címmel a XII. kerület fontosabb és kevesebb érdeklődésre számot tartó ügyeinek, híreinek, programjainak – kinevezések, kitüntetések, népfritéri hírek, hivatalos közlemények, jelentések.

Egy ebben az időben végzett közvélemény-kutatás eredménye szerint az olvasóknak leginkább a „kerületünk történetével (helytörténettel), a művészeti emlékekkel stb.” foglalkozó írások tetszenek... Olvasóink jelentékeny része a kerület történetével foglalkozó »tanulmányokat« és az egyes művésze-

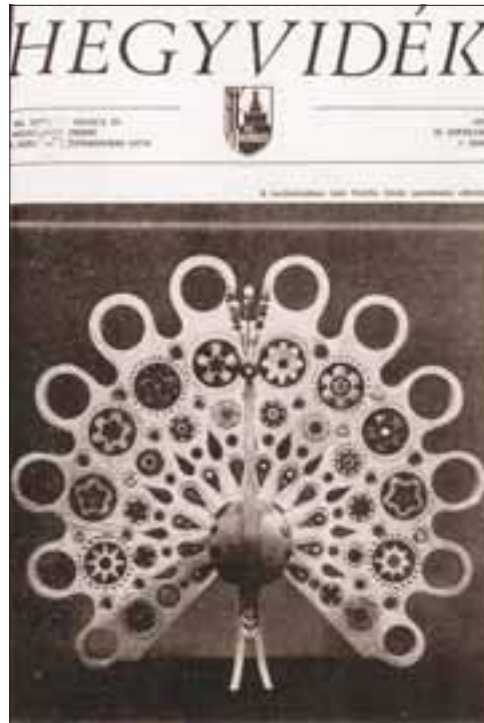
ket, írókat stb. bemutató »igényes« írásokat, illetve a kerület aktuális, mindennapi eseményeiről szóló információkat egyformán pozitívan értékeli. A válaszadók kritikával is illették az újságkészítők munkáját, többnyire az egyes cikkek stílusát, »hivatali szargonját«, valamint »főként a protokollaris hangvételt« vagy a »faliújság jellegű« cikkeket bírálják. Olvasóink véleménye szerint olyan cikkekre nem –

vagy kevésbé – van szükség, amelyeket más orgánumban is olvashatnak. Más szavakkal: a kerület lapja a kerület problémáival foglalkozzék.”

Természetesen akadtak olyan javaslatok is, amelyeknek nem áll módjában eleget tenni a készítőknél, ilyen a gyakoribb megjelenés vagy a gyermekrovat indítása. Mindenképpen »megszívlelendőnek« minősítették a terjesztésre vonatkozó észrevételeket. Mint az összefoglalót író Eperjessy Géza taglalta, a lap előfizetése továbbra sem lehetséges, a példányszámot viszont a tanács jóvoltából 4000-ról 6000-re emelték. Észrevétel érkezett

abban az ügyben is, miszerint »bíráló cikkeket is szeretnénk olvasni a tanács egyes szerveinek tevékenységéről... nemcsak méltató, elismerő írásokat«. Minden javaslat az újságkészítők meglepedésére szolgált, hogy »olvasóink nemcsak lakóhelyüket, hanem a lapot is, nem csupán a fővárosnak e hegyes vidékét, hanem a Hegyvidéket is valóban magukénak tekintik“.

1974–75-ben – figyelembe véve a köz-

Egy címlap 1974-ből

Több mint harminc éve nyílt meg a színházmúzeum

vélemény-kutatás eredményeit – továbbra is jelen vannak az intézményeket bemutató írások, így olvashatunk többek között a Budapesti Tanítóképző Főiskoláról, a MTA Világ gazdasági Kutató Intézetéről, a Sashegyi Szeizmológiai Observatóriumról, a MTA Izotóp Intézetéről, az Országos Mérésügyi Hivatalról. Folytatódott a legkedveltebb cikksorozat, Benedek István „Szépköltés” címet viselő, személyes hangvételű helytörténeti írása. Olvashattunk beszélgetést a kerületben élő, alkotó művészek közül Lányi Saroltával, Róna Emyvel, Szentesy-Hiesz Gézával, Sztójánovics Adriennel. Az újságban keresztül betekintést nyertünk Agh Ajkelin Lajos, Kondor Éva műtermébe is.

A Hegyvidék újság folyóiratjellegéhez hűen megjelenik a lap oldalain a régmúlt is: a régi budai temetők (a tabáni temető bővebben is), az Ördögárok története, a városmajori templom, váмок, vámházak, a Budai Dalárda, a fogaskerékű vasút, a Tündérlak édene Radnóti Miklós idején, a hajdani kényelvé budai iskolák világa, a Bajor Gizi Színházmúzeum megnyitása.

Ugyan kevesebb művész alkotásával találkozhatunk az újságban, de Brezina Istvánné, Donászy Magda, Fazekas Lajos, Györy Dezső, Nagy Gáspár, Rónay György, Szelecsényi Éva, Tamkó Sirató Károly, Tasnádiné Varga Éva versei, Bakonyi Mihály, Domanovszky Endre, Ezüst György, Galambos Tamás, Kondor Éva, Pál Ferenc, Petrilla István, Sándor Miklós, Sánta László, Szalóky Örs, Szilágyi Attila és Uitz Béla alkotásai színesítették a kerületi lapot.

1975-ben a Hazafias Népfritéri XII. kerületi Helytörténeti Bizottsága egy újabb nemes szándékú felhívással fordult a lakossághoz – a kerület érdekében: »Eljött az ideje, hogy összegyűjtjük írásos és tárgyi emlékeit. Padlásokon, fiókokba félretéve vagy eldobva sok olyan érték hever, amely mindannyiunk közös kincse lehet, ha szakértő kezek feltárják azokat. Ezzel talán egy helytörténeti, hegyvidéki múzeumnak rakjuk le az alapját.“ Ez a kezdeményezés napjainkig érvényesül bir egy ilyen gazdag múlttal rendelkező, lokálpatrióta kerületben, mint a Hegyvidék.

Dobos Szilvia

Emlék a szülőföldnek

Subjektív sorok a Hegyvidéki épületek című albumról

A könyv ünnepélyes bemutatójára február közepén került sor a Barabás-villában. A Hegyvidék Lapkiadó részéről Müllner Jenő igazgató-főszerkesztő tájékoztatta a megjelenteket. Mitnyan György polgármester üdvözlő szavait követően a könyvet Gerle János, Ybl-díjas építész, a Holnap Kiadó munkatársa mutatta be. Rosch Gábor szerző a kötetben szereplő, a kerület múltjának megőrzését, megörökítését hivatott írások születéséről beszélt

házban, egyetlen hosszú háztömbnyire a híres „Mackós iskolától”.

Ahogy a Böszörményi úti épület történetét feldolgozó cikk is írja, az eredetileg is közhivatalnak szánt épület-

tömbnek az évek során csak a neve változott: előljáróság, tanácsháza – e kettőt őrizi még az én emlékezetem. S bár két költözésnek köszönhetően most már rövidesen negyedik évtizede a II. kerületben élek,

ez a kötet igazán jó alkalom, hogy ismét felfedezzem életem első szakaszának kalandos történetű épületeit, és közben töménytelen részletet ismerjek meg múltjukról.

A szerzőt, Rosch Gábort személyesen nem ismerem, de az objektív adatokat és a subjektív véleményét mesterien ötvöző írásai nyomán egyszerre lettem irigye és tisztelője. Belemérlve ebbe a szerénységében is mutatós kötetbe, amelyet a szerző által készített vagy archívumokból összegyűjtött fotók illusztrálnak, olvasás közben egyszer csak különös, talán leginkább a lelkiismeret-furdaláshoz hasonló érzés öntött el: ha tényleg szerettem élni ezek között az épületek között, milyen kár, hogy akkor mennyi mindent nem tudtam rólok. De az utolsó laphoz érve végül is oldódott a feszültség, hiszen a másik két kötetrel együtt könyvespolcomon most már örökre ott sorakozik a három album, a XII. kerület tájai, izei és épületei olyan teljességben, amely eddig egyetlen korábbi generáció számára sem volt ebben a formában elérhető.

A legújabb, a harmadik könyv hat fejezetbe foglalva

(középületek, iskolák, kórházak, szállodák, templomok, telemek) ismerteti a kerület „épített történelmét”. Bizonyára nem én leszek az egyetlen, akinek a személyes élmények szóban és képen is új részletekkel, perspektívákkal bővülnek. Így fér meg a Kékgolyó utcai templom építésének leírásába beépítve a – leghosszabb ideig a Tartsay Vilmos utcai villa kápolnájában otthonra lelt – budahegyvidéki evangélikus gyülekezet története, valamint egy megemlékezés a sokunk gondolkodására, műveltségére, világlátására meghatározó hatást gyakoroló nagyszerű lelkesről, Donhauser Laci bácsiról. Vagy egy másik példa: a gazdagon adatolt leírás, amely a magyar ipartörténet egyik fontos fejezetét, a Magyar Optikai Művek tündöklését és hanyatlását foglalja össze, és befejező részében különösen plastikus sorokban szól az épületcsoport lebontásának epizódjairól.

És akkor még nem esett szó sok-sok megkapó, apró részletről. Ezekből is néhány példa: a kétféle, egymással „felelős” lépcsőforduló a Tanítóképző Intézetben és a János kórházban; egy templomkaput díszítő dombormű, amelynek mives kidolgozását egyébként csak hátrafejtett fejfel belépve lehetne alaposan szemügyre venni, de kinek jut eszébe

ilyenkor ez a mozdulat. Különös élmény lesz, ha legközelebb arra járok, a Ráth György utca megmaradt épületei mellett vagy helyébe képzelné a múlt század első évtizedében még itt álló épületeket.

És az is biztos, hogy a Kiss János altábornagy utcai bérházak történetét illusztráló fotók nyomán igyekszem majd – amennyire lehet – közelebbre is megtekinteni azt a „szabadteri állandó kiállítás”, amelynek anyagát Márton Ferenc sgraffitóból áll össze. S remélem, akár fotók, akár a személyes élmény nyomán nem csak nekem jut eszembe, hogy előbb vagy utóbb időszerű lenne a teljes felújítás. Miközben e néhány, számomra érdekesebb példa igyekszik minél több olvasót toborozni a remek kiadványnak, nem tartom túlzásnak megállapítani, hogy a most már trilogiává összeállt három könyv fontos „küldetés” teljesít, mert emlékrőző funkcióján túl egyfajta figyelemzetetésnek is tekinthető.

Egy épület, egy kerület, egy város, tehát az épített környezet és a bennük zajló élet együtt teszik ki mindazt, ami végül is több, mint lakóhely: szülőföld. Kerületre ezt nem nagyon szokták mondani, de ezek a kötetek ösztönzést adhatnak arra, hogy ez a szokás megváltozzon.

Wisinger István